

Spis treści

Wprowadzenie	11
CZĘŚĆ I. TEORETYCZNE PROBLEMY TRANSFORMACJI GOSPODARCZEJ . . .	21
Rozdział 1. Pojęcie i cele transformacji gospodarczej	23
1.1. Transformacja gospodarcza jako kategoria ekonomiczna	23
1.1.1. Wprowadzenie	23
1.1.2. Transformacja gospodarcza jako kategoria teorii systemów ekonomicznych	24
1.1.3. Transformacja gospodarcza jako element polityki gospodarczej	26
1.1.4. Czym nie jest transformacja gospodarcza	27
1.1.5. Miejsce badań transformacji gospodarczej we współczesnej nauce ekonomii	30
1.1.6. Podsumowanie	32
1.2. Transformacja gospodarcza a transformacja ustrojowa	32
1.2.1. Racjonalność ekonomiczna i polityczna transformacji	32
1.2.2. Przemiany instytucjonalne i porządek instytucjonalny	34
1.2.3. Przemiany pozainstytucjonalne	38
1.2.4. Podsumowanie	40
1.3. Cele transformacji gospodarczej w świetle literatury	41
1.4. Model docelowy transformującej się gospodarki	45
1.4.1. Uwarunkowania metodologiczne	45
1.4.2. Cele procesu transformacji – propozycja pozytywna	48
Rozdział 2. Transformacja gospodarcza – dwa ujęcia teoretyczne	52
2.1. Transformacja jako zmiana systemu gospodarczego – perspektywa badawcza teorii systemów ekonomicznych	52
2.1.1. Charakterystyka własnościowa i charakterystyka mechanizmu regulacji systemu gospodarczego	52
2.1.2. System gospodarczy realnego socjalizmu i jego transformacja	56
2.1.3. Podsumowanie	60
2.2. Transformacja jako zmiana ładu gospodarczego – perspektywa badawcza społecznej gospodarki rynkowej	62
2.2.1. Ład gospodarczy	62
2.2.2. Problem relacji państwo–gospodarka	64
2.2.3. Polityka społeczna a koncepcja społecznej gospodarki rynkowej	66
2.2.4. Filozoficzno-moralne walory społecznej gospodarki rynkowej	69
2.2.5. Propozycja dla gospodarki polskiej	71
Rozdział 3. Rola i zadania państwa w okresie transformacji gospodarczej	75
3.1. Bagaż historii i wewnętrzna sprzeczność podejścia liberalnego	75
3.2. Obszary aktywności państwa na dwóch etapach transformacji	78
3.3. Polityka antymonopolowa i przeciwdziałanie „przedsiębiorczości politycznej”	81

3.3.1. Monopole socjalistyczne i ich przekształcenia	81
3.3.2. Negatywne efekty zewnętrzne a proces transformacji	83
3.3.3. Przedsiębiorczość polityczna	85
3.3.4. Podsumowanie	87
3.4. Kompetencje właścicielskie państwa w okresie transformacji	88
3.4.1. Szczególny charakter polityki właścicielskiej państwa	88
3.4.2. Nadzór założycielski	90
3.4.3. Nadzór właścicielski	92
3.4.4. Podsumowanie	94
Rozdział 4. Podstawowe dylematy i dysharmonie transformacji	97
4.1. Przyczyny dylematów i dysharmonii transformacji	97
4.2. Dylemat dynamiki przejścia systemowego – terapia szokowa czy gradualna?	99
4.3. Dylematy procesu tworzenia sektora prywatnego	100
4.3.1. Prywatyzacja ekwiwalentna czy nieekwiwalentna	101
4.3.2. Prywatyzacja szybka czy wolna	102
4.3.3. Kolejność realizacji prywatyzacji i jej oddolny charakter	105
4.3.4. Prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych a powstawanie nowych podmiotów prywatnych	106
4.4. Dylematy gospodarczej aktywności państwa	109
4.4.1. Dylemat restrukturyzacji sektorów problemowych	109
4.4.2. Problemy na styku państwo–gospodarka	110
4.5. Ekonomiczne a społeczne aspekty transformacji	113
4.5.1. Problem sprawiedliwości społecznej	113
4.5.2. Pokrzywdzeni i beneficjanci	115
4.5.3. Społeczne poparcie procesu transformacji	117
4.6. Konstrukttywizm przemian a rozwój organiczny – podłożem dylematów transformacji?	119
CZĘŚĆ II. GENEZA I PRZEBIEG TRANSFORMACJI GOSPODARCZEJ	123
Rozdział 5. Przed wielką zmianą – reformy i inspiracje reform	125
5.1. Wprowadzenie	125
5.2. Kryzys końca lat 70. ubiegłego stulecia i wczesne reformy	127
5.2.1. Epoka gierkowska i jej konsekwencje	127
5.2.2. Pierwsze próby głębszych reform	128
5.2.3. Ustawa o przedsiębiorstwach państwowych	131
5.2.4. Stan wojenny i jego skutki dla gospodarki	133
5.3. Zwiastuny upadku systemu; początek reform rynkowych	134
5.3.1. Pokolenie '84 i demontaż systemu społeczno-gospodarczego realnego socjalizmu	134
5.3.2. Drugi etap reformy gospodarczej i jego konsekwencje	136
5.3.3. Postulaty zmian własnościowych	139
5.3.4. Rząd M.F. Rakowskiego – koniec gospodarki realnego socjalizmu	141
5.4. Zmiany systemu bankowego w okresie realnego socjalizmu	144
5.4.1. Ustawy bankowe z 1982 r.	145
5.4.2. Realizacja ustaw bankowych	146
5.5. Przedsiębiorstwa prywatne w okresie realnego socjalizmu	147
5.6. Sytuacja gospodarki u schyłku lat 80. ubiegłego stulecia	151
5.6.1. PKB, inflacja, zmiany strukturalne	151
5.6.2. Zadłużenie zagraniczne, wymiana międzynarodowa, eksport wewnętrzny	154
5.6.3. Spuścizna okresu realnego socjalizmu w rolnictwie	156
5.7. Podstawy intelektualne polskiej transformacji gospodarczej	157
5.7.1. J. Kornai i jego <i>Gospodarka niedoborów</i>	157

5.7.2. W. Baka i jego <i>Reforma systemu bankowego</i>	159
5.7.3. A. Lipowski i jego <i>Mechanizm rynkowy w gospodarce polskiej</i>	160
5.8. Podsumowanie	161
Rozdział 6. Kalendarium okresu przemian (lata 1989–1990)	164
6.1. Wprowadzenie	164
6.2. Wydarzenia 1989 r.	165
6.3. Wydarzenia 1990 r.	174
Rozdział 7. Program stabilizacyjny i jego skutki	182
7.1. Uwarunkowania i zasady programu stabilizacyjnego	182
7.1.1. Wprowadzenie	182
7.1.2. Sytuacja gospodarcza Polski jesienią 1989 r. i działania przygotowawcze do wprowadzenia programu stabilizacyjnego	184
7.1.3. Wpływ międzynarodowych organizacji finansowych na polski program stabilizacyjny	185
7.1.4. Szczegółowe założenia programu stabilizacyjnego i jego przebieg	188
7.2. Ogólna ocena programu stabilizacyjnego	192
7.2.1. Makroekonomiczne skutki programu stabilizacyjnego i ich ocena	192
7.2.2. Problem przestrzelenia	196
7.3. Spadek produkcji i jego przyczyny	198
7.3.1. Wprowadzenie	198
7.3.2. Wyrównanie deformacji strukturalnych	199
7.3.3. Pozostałe przyczyny	202
7.3.4. Podsumowanie	203
7.4. Spadek PKB i jego przyczyny	205
7.4.1. Wprowadzenie	205
7.4.2. Zawyżenie szacunków PKB w końcu lat 80. ubiegłego stulecia	206
7.4.3. Zaniżenie szacunków PKB na początku lat 90. ubiegłego stulecia	208
7.4.4. „Nowy szacunek” zespołu L. Zienkowskiego	210
7.5. Porównania międzynarodowe	211
7.6. Problem jakości danych statystycznych w przełomowym okresie zmian systemowych	214
7.6.1. Możliwość i zasadność badań statystycznych	214
7.6.2. Zmiany metodologii gromadzenia danych przez GUS	215
7.6.3. Uwagi końcowe	218
7.7. Podsumowanie	219
Rozdział 8. Zmiany własnościowe gospodarki	221
8.1. Struktura własnościowa gospodarki i jej elementy	221
8.2. Nowy sektor prywatny	222
8.2.1. Rozwój prywatnej przedsiębiorczości w latach 1989–1991	222
8.2.2. Zmiany w handlu; mała prywatyzacja	225
8.2.3. Dalszy rozwój nowego sektora prywatnego	228
8.3. Prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych	230
8.3.1. Ogólna ocena polskiego modelu prywatyzacji	231
8.3.2. Prywatyzacja pracownicza – specyficzne rozwiązanie polskiej prywatyzacji	233
8.3.3. Program NFI i jego ocena	236
8.3.4. Udział i rola kapitału zagranicznego w polskiej prywatyzacji	239
8.3.5. Społeczny odbiór prywatyzacji	243
8.3.6. Problem reprivatyzacji	246
8.4. Struktura własnościowa gospodarki po piętnastu latach transformacji	248
8.4.1. Dane statystyczne	248
8.4.2. Podsumowanie	252

Rozdział 9. Zmiany sfery regulacji gospodarki	255
9.1. Wprowadzenie	255
9.2. Polityka podatkowa	256
9.2.1. Podstawowe zasady i kierunki zmian	256
9.2.2. Podatek dochodowy od osób fizycznych	258
9.2.3. Podatek od wartości dodanej oraz podatek akcyzowy	259
9.2.4. Podatek dochodowy od osób prawnych	262
9.2.5. Podsumowanie	263
9.3. Polityka pieniężna	265
9.3.1. Lata 1989–1992	266
9.3.2. Lata 1993–1997; denominacja złotego	269
9.3.3. Dojrzała polityka pieniężna	270
9.3.4. Podsumowanie	272
9.4. Polityka walutowa	274
9.4.1. Program stabilizacyjny – wymienialność wewnętrzna i kurs stały jako nominalna kotwica	275
9.4.2. Kolejne zmiany polityki walutowej	278
9.4.3. Rynek walutowy; wymienialność złotego	280
9.4.4. Podsumowanie	282
9.5. Polityka nadzoru właścicielskiego państwa	283
9.5.1. Pierwsze lata transformacji gospodarczej	283
9.5.2. Początkowy system nadzoru i jego erozja	285
9.5.3. Próby utworzenia instytucjonalnego nadzoru Skarbu Państwa	287
9.5.4. Słabości istniejącego systemu nadzoru właścicielskiego państwa	290
9.5.5. Podsumowanie	292
9.6. Rola państwa w okresie transformacji – wnioski z analizy empirycznej	294
Rozdział 10. Przekształcenia sektora bankowego	297
10.1. Zmiany prawne i organizacyjne sektora bankowego w początkowym okresie transformacji	297
10.1.1. Ustawy bankowe z 1989 r. i inne zmiany prawa	297
10.1.2. Zmiany organizacyjne i własnościowe sektora bankowego	300
10.1.3. Polityki licencyjna i nadzorcza Narodowego Banku Polskiego	303
10.1.4. Zmiany sytuacji finansowej banków	304
10.2. Zmiany prawno-instytucjonalne sektora bankowego	306
10.2.1. Zmiany prawa bankowego i dostosowanie go do wymagań Unii Europejskiej	306
10.2.2. Najważniejsze nowe instytucje sektora bankowego	307
10.3. Przekształcenia własnościowe i organizacyjne sektora bankowego	310
10.3.1. Prywatyzacja banków państwowych w latach 1993–1997	310
10.3.2. Konsolidacja banków państwowych; zmiany w PKO BP	311
10.3.3. Dalsza prywatyzacja i konsolidacja sektora bankowego	312
10.3.4. Banki spółdzielcze i SKOK-i	314
10.4. Podsumowanie	315
Rozdział 11. Przekształcenia sektora rolniczego	318
11.1. Polityka rolna w początkowym okresie transformacji	319
11.2. Przekształcenia państwowego sektora rolniczego	321
11.3. Zmiany instytucjonalne w rolnictwie	323
11.4. Podsumowanie	325
Zakończenie	328
1. Problem zakończenia procesu transformacji	328
2. Kryteria oceny przebiegu transformacji gospodarczej	330

3. Ocena zmian w sferze własnościowej	331
4. Ocena zmian w sferze regulacyjnej	334
5. Skutki transformacji	338
Aneks 1. Ustawa z dnia 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej	340
Aneks 2. Ekonomiczne elementy obrad „okrągłego stołu”	342
Aneks 3. Plan Balcerowicza	345
Bibliografia	349
Indeks nazwisk	354
Indeks rzeczowy	358